

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ

**ДЕРЖАВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ІНГУЛЕЦЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ЛЦЕЙ»**

вул. Каткова, 6, м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл., 50102, тел./факс (0564) 22-23-04,
e-mail: ptu.n44@gmail.com, [http:// www.ptu44.at.ua](http://www.ptu44.at.ua), код ЄДРПОУ 02541319

**КОНКУРСНА РОБОТА
VI Міжнародна виставка
«Сучасні заклади освіти - 2015»**

Номінація: «Сучасний навчальний заклад як соціокультурний осередок громадянсько-патріотичного виховання дітей та студентської молоді»

Тема: «Факультативний курс «Ти – громадянин, ти – патріот», як система громадянсько-патріотичного виховання»

Автори роботи:

Вахняніна Л.М. – практичний психолог
Шрамко Л.М. – бібліотекар

2015 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....

РОЗДІЛ1 Громадянсько –патріотичне виховання в історії

РОЗДІЛ2 ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ З ПРОБЛЕМИ.

2.1. Актуальність дослідження.

2.2 Дослідження на сучасному етапі.

2.3 Психолого-педагогічне забезпечення громадянсько-патріотичного виховання молоді в системі особистісно - орієнтованої освіти.

2.4 Факультативний курс «Ти - громадянин, ти - патріот»(для підлітків та юнацтва)»

РОЗДІЛ 3 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ.

3.1 Дослідження «Тест на визначення рівня сформованості громадянських якостей учнів».

3.2 Анкетування «Учнівська молодь. Цінності та пріоритети».

ВИСНОВКИ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

ДОДАТКИ

Вступ

Одним із показників громадянсько-патріотичного виховання особистості є ставлення до своєї країни, її духовних та культурних цінностей, до співвітчизників. Зміни, що відбулися в суспільній свідомості за останні роки, невизначеність і суперечливість у питаннях державотворчої ідеологічної доктрини призвели до того, що наше суспільство фактично позбавилося ціннісних орієнтирів, суперечливими стали його духовні і моральні ідеали. Внаслідок цього ціннісні установки молоді формуються багато в чому як агресивні та руйнівні стосовно особистості, родини, держави. Особливої руйнації зазнають громадянсько - патріотичні почуття молодого покоління. У зв'язку з цим виховання патріотизму як духовно-моральної якості студентської молоді, майбутньої інтелектуальної, культурної, політичної, бізнесової еліти України, є сьогодні одним з пріоритетних завдань не тільки у педагогічній науці, але й у процесі державотворення.

Провідним шляхом вирішення означеного завдання є створення ефективної системи громадянсько - патріотичного виховання учнівської молоді.

Здобувши незалежність, молода українська держава на початку ХХІ сторіччя переживає тяжкі часи - політична і економічна кризи, інші проблеми, які неодмінно з'являються у переломні для суспільства часи, коли визначаються орієнтири, відбувається переоцінка цінностей. Побудова і розвиток держави як цивілізованого члена світового співтовариства неможлива без громадянсько - патріотичного виховання її громадян. Тому на сучасному етапі в Україні громадянсько - патріотичне виховання розглядається як один з найважливіших компонентів політичної соціалізації.

На наших очах виростає покоління молодих людей позбавлених почуття національної гідності, гордості, якому насаджується безкультур'я, нівелюється совість, деградує мораль, честь, справедливість та меркантилізм.

Тому громадянсько - патріотичне виховання молоді, підготовка її до самостійного дорослого життя є найважливішою складовою розвитку суспільства та держави. Робота, яку ми представляємо до вашої уваги є результатом узагальнення дворічного досвіду Інгулецького професійного ліцею з громадянсько-патріотичного виховання.

Розділ 1. ГРОМАДЯНСЬКО - ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ІСТОРІЇ

«Тільки людина, особисто зацікавлена долею Вітчизни,
по-справжньому розкривається як особистість, по-справжньому
дорожить своєю честю, гордістю сім'ї, свого роду, імені».

В.О.Сухомлинський.

Виховні традиції української педагогіки склалися впродовж багатьох століть. За цей період наш народ набув великого досвіду виховання, створив власну педагогічну культуру, в основі якої лежать ідеї народності, духовності, гуманізму, демократизму, громадянськості, патріотизму тощо.

Серед класиків педагогічної науки до проблем громадянсько-патріотичного виховання зверталися О.Духнович, Г.Сковорода, К.Ушинський, Я.Чепіга та інші видатні вчені. У своїх працях і наукових розробках вони висвітлювали актуальні для свого часу проблеми розвитку громадянсько-патріотичних почуттів школярів як складової частини національної системи виховання, висували ідею виховання «свідомого» громадянина, патріота своєї Батьківщини.

Досить цікавими для нашого дослідження є погляди сучасних учених П.Ігнатенка, Н.Косаревої, Л.Крицької, В.Поплужного, які виділяють структуру громадянськості, що складається з багатьох компонентів, одним із яких виступає патріотичне виховання. У своєму навчально-методичному посібнику «Виховання громадянина» вони звертають увагу на формування таких якостей майбутніх громадян, патріотів України, як національний характер, почуття належності до українського народу, патріотичні погляди і переконання, любов до Батьківщини.

Виходячи з цього завдання даної публікації розкрити історичний досвід громадянсько-патріотичного виховання в історії педагогічної думки, і значення цього досвіду на сучасному етапі.

Визначну освітню діяльність у першій половині та середині XIX ст. проводив на Закарпатті вітчизняний педагог О.Духнович.

Серцевиною його педагогіки є ідея народності. Він відстоює навчання рідною мовою, яка всебічно розвиває природні сили. Виховання дітей педагог передбачає на засвоєнні ними звичаїв свого народу шляхом вправ і наставляння.

Особливу роль у зростанні громадянина О.Духнович надавав народному вчителю. Він вважав вчителя тією особою, яка ростить і формує громадянина, патріота свого народу і краю. Тому вчитель, на його думку, має у дітях «народолюб'є возбудити». Для цього треба використовувати всі засоби: поетичне слово, історичні твори і бувальщину, народну пісню, що збуджує любов до рідного краю.

Освітня діяльність О.Духновича сприяла значному поширенню освіти, розвитку національної свідомості, відродженню національної системи виховання. Сьогодні ім'я О.Духновича користується всенародною шаною. Заповітом звучить для нинішніх і майбутніх поколінь звернення великого педагога-патріота: „Люби свій народ не тому, що він славний, а тому, що він твій. Хто стидається за свій народ, той сам себе стидається” [7].

Рідна мова, національна культура, вітчизняна історія є, на думку О.Духновича, найвпливовішим засобом прищеплення дітям любові до народу, підготовки патріотів, відданих інтересам свого народу.

Педагогічна творчість педагога є перлиною вітчизняної педагогічної думки.

Послідовником ідей О.Духновича був видатний педагог К.Ушинський. Його творча спадщина займає одне з провідних місць у педагогіці того часу і назавжди увійшла в золоту скарбницю світової педагогічної культури, є національною гордістю українського народу.

Вона ніколи не застаріває, бо ґрунтується на твердій науковій основі.

Світогляд К.Ушинського формувався під впливом духовного життя українського народу та прогресивної європейської філософської думки.

Відвідавши ряд європейських країн і докладно вивчивши специфіку їхніх педагогічних систем, К.Ушинський науково довів необхідність у вихованні й навчанні брати до уваги також національну належність дитини, враховувати національну особливість її характеру, що «вірніше за інші особливості передається від батьків до дітей». Ця спадкова основа

національної належності й характеру, за його твердженням, «служить найміцнішою основою для всього, що становить згодом певний характер людини» [20].

Основою педагогічної системи педагога є принцип народності, який ґрунтується на думці, що народ має право на школу з рідною мовою, побудовану на власних, національних засадах й повинен її мати. З'ясуванню педагогічного принципу він присвятив одну з найвизначніших праць – «Про народність у громадському вихованні» (1857). Він назвав народність «єдиним джерелом історичного життя держави», «найпрекраснішим створінням божим на землі» [19].

К. Ушинський з великою повагою ставився до народної педагогіки, зробивши її вінцем своєї педагогічної теорії, не раз він підкреслював величезне значення народного фольклору у справі виховання і на перше місце поставив казку.

Великому педагогу належить розробка наукових засад національного виховання. Національним К. Ушинський вважав виховання, яке історично склалося на історичному ґрунті певної конкретної нації і своїми цілями, змістом і засобами підпорядковане самобутній природі дитини, потребам забезпечення її належного тілесного, інтелектуального, духовно-морального, естетичного розвитку, засвоєнню національних, загально-людських культурних цінностей, формуванню довершеної особистості, національно-свідомого представника свого народу.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ З ПРОБЛЕМИ.

2.1 Актуальність дослідження.

Проблема виховання громадянина постала перед людством тоді, коли виникла перша держава. І актуальною вона буде доти, поки держава існуватиме як соціальний інститут. Адже існує пряма залежність між державою і людиною. Якісно нову демократичну державу можуть створити лише свідомі громадяни, які люблять Україну, свій народ, націю і готові самовіддано служити їх інтересам. Тому громадянсько-патріотичне виховання займає провідну роль у вихованні молодого покоління. Процес державотворення, національно-культурне відродження, оновлення і переосмислення життя в Україні вимагають нового бачення громадянського виховання учнівської молоді. Мета сучасного освітнього процесу – не тільки сформувати необхідні компетенції, надати ґрунтовні знання з різних предметів, а й формувати громадянина, патріота; інтелектуально розвинену, духовно і морально зрілу особистість, готову протистояти викликам глобалізації життя.

Виховання особистості має бути спрямоване перед усім на розвиток патріотизму – любові та поваги перш за все до своєї сім'ї, навчального закладу, міста, держави. Сучасні учні в більшості соромляться бути патріотами України, вважаючи американців, французів більш достойними поваги в світі, не розуміючи, що повагу до нації формує кожен з нас. А проблема в тому, що молодь поняття «патріотизму» розуміє поверхнево. Тому завдання сучасної освіти – формування громадянина-патріота, здатного розбудувати суверенну Україну, творчої особистості з високим рівнем інтелектуального і духовного розвитку. Громадянське виховання підростаючого покоління глибоко національне за змістом і носить державоствердуючий людинотворчий характер.

За таких умов професійно – технічний навчальний заклад стає важливою ланкою виховання свідомих, активних, високоморальних громадян Української держави, місцем емоційно-психологічної захищеності і душевного комфорту особистості учня, конструктивної співпраці та взаєморозуміння, ланкою, де формується національна свідомість, громадська зрілість, соціальна відповідальність за долю Батьківщини, за свою роль у національно-культурному відродженні України, її розквіту.

Виховати громадянина означає підготувати підростаючу особистість до участі в розв'язанні начальних і перспективних завдань держави, до управління її справами і виконання функції громадського діяча та захисника Батьківщини. Для цього потрібно сформувати в нього комплекс особистісних якостей і рис характеру, що є основою специфічного способу мислення та спонукальною силою дій, вчинків, поведінки. І саме тому творча група нашого ліцею запропонувала до вашої уваги факультативний курс «Ти- громадянин та патріот» (для підлітків та юнацтва).

2.2 Дослідження на сучасному етапі.

Одне з завдань педагога у ПТНЗ на сьогодні, полягає у тому, щоб створити такі соціально-педагогічні умови, які б здійснювали вплив формування патріотичної позиції молоді. Ми вважаємо за доцільне розглянути та проаналізувати чинники, які сприятимуть успішному патріотичному вихованню молоді (схема № 1).

1. Одним із важливих чинників, який впливає на процес патріотичного виховання є **рідна мова**, яка є ціннішим надбанням віків. У процесі становлення патріотичності особистості важливу роль відіграє державна мова, яка, на думку відомого соціолога М. Пірен, є головним компонентом національної культури, оберегом і ретранслятором духовних цінностей. Саме мова «виступає скарбницею історичної пам'яті народу, його ідеалів, моралі й етики, його історичної долі, засобом створення оригінальної національної літератури, науки, мистецтва, в яких втілюється національна самосвідомість, специфіка способу життя народу, його мислення» [15, с. 291]. 5.

Вільне володіння українською мовою є важливим моментом формування репутації та іміджу країни і світі. К. Паустовський зазначав, що людина, яка «байдужа до рідної мови – дикун. Вона шкідлива самою своєю суттю, бо її байдужість до мови породжується цілковитою байдужістю цієї людини до минулого, сучасного і майбутнього свого народу» [18, с. 87]

Тому ПТНЗ може виступати тим соціальним середовищем, де розмовляють українською мовою, а отже, ПТНЗ є тим макросередовищем, яке формує патріотичну особистість.

2. Ще важливими чинниками, на нашу думку, що впливають на процес патріотичного виховання в умовах ПТНЗ, є **українські традиції та звичаї**. Саме вони дають можливість познайомити учнівську молодь з українським менталітетом, історичними надбаннями. В Україні існує ціла низка традицій і звичаїв, які вироблялися протягом багатьох століть. На думку О. Воропая, звичаї – це не просто відокремлене явище народу, а втілені в рухи та дію світосприймання і взаємозв'язки між людьми. Саме ці взаємини впливають на духовний розвиток особистості. За звичаями ми можемо розрізнити народ, націю, етнос. Звичаї є міцним елементом, який об'єднує різних людей у один народ. Науковець-етнограф і фольклорист О. Воропай наводить повір'я про те, що забувши звичаї пращурів, будемо покарані людьми та Богом, будемо блукати по світу, не знаходячи собі притулку та затишку, будемо просто втрачені для свого народу [4].

3. Необхідно виділити **обізнаність про історичне минуле українського народу**, яке виступає вагомим чинником патріотичного виховання молоді, без якого будувати майбутнє неймовірно складно. Психолог М. Боришевський розробив модель зрілої особистості, сутність якої виражається через такі прояви духовності, серед яких як: «інтерес до минулого рідного краю, прагнення збагнути величні, героїчні моменти в його історії, так і причини трагічних занепадів, страждань народу. Шана до видатних людей, героїв нації, які жертвовно служили народові, збагачували його культуру, науку, примножуючи внесок Вітчизни у скарбницю світової цивілізації» [13, с. 374].

Таким чином, наша творча група вважає, що активна участь молоді у збереженні та примноженні традицій народу, збагаченні його культури, мистецтва, науки забезпечить розвиток зрілої особистості. Отож, саме набуття соціальної зрілості особистості відбувається через інтерес до минулих історичних подій, політичну активність і суспільну діяльність.

4. Зазначимо, що важливим чинником є **військово-патріотичне виховання**, яке, на думку В. Дроговоза, сприятиме збереженню історичної пам'яті народу, роблячи актуальними бойові традиції української армії, застосовуючи їх як прийом формування патріотичних цінностей, почуттів, готовності до патріотичних вчинків, поведінки та життєдіяльності [6]. «Народ України повинен бути готовий для будь-якого розвитку міжнародних подій, у тому й числі й до збройного захисту своєї свободи та незалежності» [6, с. 6]. Учений переконаний у тому, що освітньо-виховний простір має бути організований таким чином, щоб гармонійно поєднувалися культурні, мовні, історичні, етнічні традиції та особливості. В. Дроговоз визначає групи домінуючих якостей, на які має бути спрямоване патріотично-військове виховання молоді, серед них духовно-етичні, історико-пізнавальні, професійно-діяльнісні, психологічні та інші. У свою чергу, педагогічний потенціал традицій та особливостей має бути використаний у патріотично-військовому вихованні [6].

5. **Виховання правосвідомості** учнів ПТНЗ як один з чинників громадянсько-патріотичного виховання передбачає засвоєння знань з різних галузей права: сімейного, адміністративного, цивільного, кримінального, трудового, фінансового тощо.

Орієнтування в українських міжнародних документах, врахування національних особливостей сприятимуть позитивним змінам у суспільстві. Дотримання канонів права, демократії та гуманізму, здобуття самодостатності внутрішнього становища, стабільного як політичного, економічного, так і соціального розвитку – усе сприятиме тому, що Україна зможе стати сучасною модернізованою та конкурентоспроможною державою.

6. Вагомим чинником у патріотичному вихованні є **дотримання народного календаря свят**. За М. Фіцулою, народний календар – це «система історичних дат, подій, спостережень за навколишньою дійсністю, народних свят, інших урочистостей, які відзначають протягом року; це енциклопедія знань про життя людей, їх побут, спосіб життя, виховну мудрість» [21, с. 253].

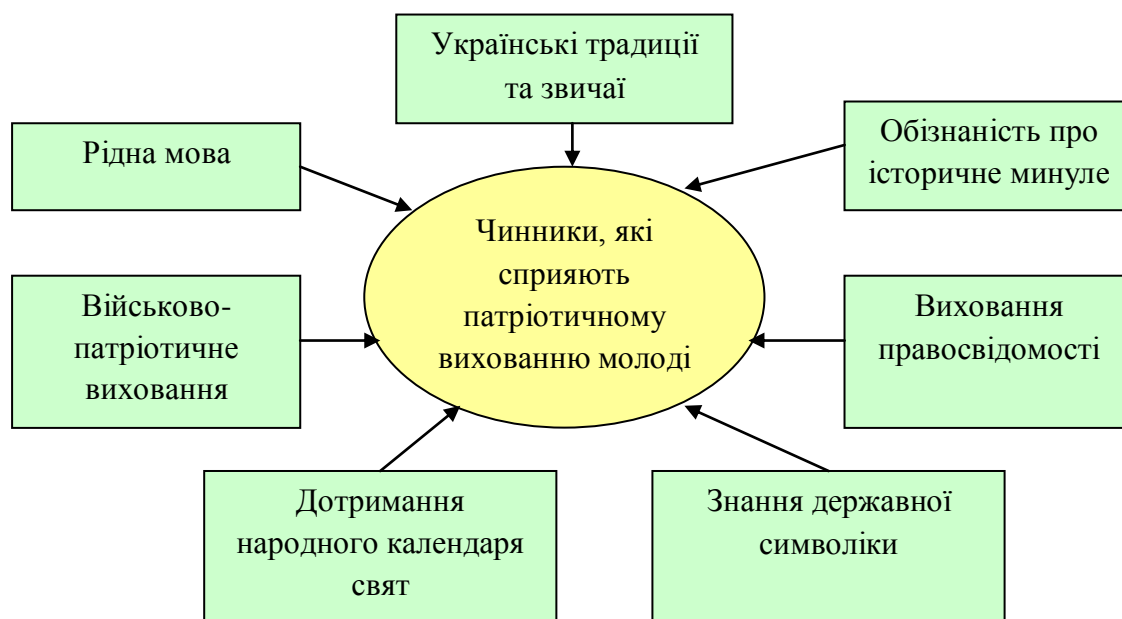
Варто зазначити, що одним з основних принципів патріотичного виховання особистості є принцип народності, який передбачає вияв загальнолюдського через виховання любові до звичаїв і традицій рідного народу, прищеплення шанобливого ставлення до культури та спадщини, саме на основі цього і формуватиметься самосвідомість українців. Ми погоджуємося з поглядом М. Пірен і вважаємо, що чим міцніші зв'язки людини з історично-культурним, тим вище є рівень розвитку громадянських якостей особистості, тим більш

виразними є її патріотичні почуття та почуття громадянськості, відповідальності перед народом за своє покликання, місію в суспільстві” [15].

Отже, інтерес до культурно-історичних надбань формуватиме національну ідентичність особистості, патріотичну позицію, єдність та ототожнення з етносом, нацією, культурою українців.

7. Вагомими чинниками патріотичного виховання є **обізнаність і знання учнів про державну символіку**, які створюють підґрунтя для формування патріотичної особистості. Тому, національно-історичну спадщину минулих поколінь важливо враховувати при організації соціально-виховної роботи в ПТНЗ, бо це надасть можливість більш ефективно організовувати соціально-педагогічний процес. За політологом І. Побочим, становлення особистості не може відбуватися без звернення до історичного досвіду, до глибин народного духу, того, що становить цілісну картину національного українського менталітету. Виховання патріотичної особистості сприятиме консолідації української нації та формуватиме загальноукраїнську ідентичність [16].

Схема № 1. Чинники, які сприяють патріотичному вихованню молоді

Нами виділено внутрішні та зовнішні чинники, які сприяють формуванню патріотичної особистості. Отже, до зовнішніх ми відносимо політику держави, ПТНЗ, а до внутрішніх – мікрогрупу (членів колективу), неформальні об’єднання. У «Програмі патріотичного виховання дітей та учнівської молоді», авторами якої є І. Бех та К. Чорна, поділяють патріотичне виховання на макрорівень та мікрорівень.

Патріотизм (на мікрорівні) є пріоритетною стійкою характеристикою людини, яка проявляється в її свідомості, моральних ідеалах і цінностях, у реальній поведінці та вчинках.

Це звичайний моральний стан життя людини. Він проявляється не лише в незвичайних ситуаціях, а в повсякденному виконанні особистістю своєї роботи, яка приносить користь як людині, так і суспільству [1].

Патріотизм (на макрорівні) – це суттєва частина суспільної свідомості, яка проявляється в колективних настроях, почуттях, ціннісному ставленні до свого народу, його способу життя, національних здобутків і достоїнств, культури, традицій, героїчного минулого та сучасної розбудови держави як єдиної нації, до безмежних просторів Батьківщини, її природних багатств [1].

Саме від процесу взаємодії педагога та учня залежатиме ефективність виховного процесу. Отже, існує необхідність підвищувати рівень патріотизму, реально вболівати за країну, виявляти громадський обов’язок перед Батьківщиною, відповідально ставитись як за сучасне, так і майбутнє держави – це і є основні ознаки зрілої, патріотично сформованої особистості.

2.3 Психолого-педагогічне забезпечення громадянсько-патріотичного виховання молоді в системі професійно – технічних навчальних закладів.

На сучасному етапі українського державотворення надзвичайно актуальною є проблема виховання у молодого покоління патріотичних почуттів, активної громадянської позиції, сприяння усвідомленню учнями свого громадянського обов'язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей.

Державотворчі процеси, що відбуваються в Україні останнім часом, зумовлюють необхідність вирішення проблеми виховання національно свідомих громадян, справжніх патріотів, відданих Вітчизні, готових до плідної праці в ім'я рідного народу. Система освіти загалом і педагогічні колективи ПТНЗ, зокрема, повинні ефективно вирішувати складні завдання патріотичного виховання молоді, які знайшли своє відображення в офіційних документах.

Метою громадянсько-патріотичного виховання є: формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття любові до України, пошани до видатних вітчизняних історичних діячів, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків.

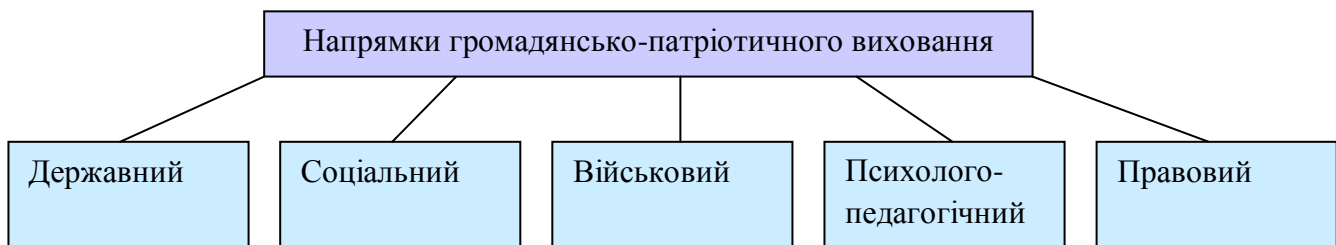
Патріотичне виховання включає у себе:

- соціальні,
- цільові,
- функціональні,
- організаційні та інші аспекти.

Головною складовою патріотичного виховання є формування у молоді любові до рідної країни, що здійснюється в першу чергу сім'єю, безпосереднім соціальним оточенням через передавання певних культурних традицій, звичаїв, обрядів, вірувань.

Розглядаючи механізми реалізації виховного ідеалу, треба так перебудувати навчально-виховний процес, щоб учні не були пасивним об'єктом, щоб вони брали активну участь у ньому під керівництвом педагогів. Навчальний заклад мусить стати для них маленькою Батьківщиною, яку вони люблять і честю якої вони дорожать, яку вони разом з педагогами розбудовують.

Схема № 2. Напрямки громадянсько-патріотичного виховання

Громадянсько - патріотичне виховання молоді здійснюється за такими напрямками (схема № 2):

- державний – базується на забезпеченні державою системи героїко-патріотичного та патріотичного виховання;
- соціальний – ґрунтується на вивченні норм моралі, їх дотриманні та орієнтований на усвідомлення пріоритету загальнолюдських цінностей й інтересів, виховання шанобливого ставлення до культури, історії, мови, звичаїв і традицій українського народу;
- військовий – передбачає вивчення військової історії України, підвищення фізичної загартованості молоді в інтересах підготовки до захисту Вітчизни;
- психолого-педагогічний – ґрунтується на вивченні психологічних особливостей молоді, урахуванні їх у процесі підготовки юнаків до військової служби, проведенні методичної роботи з узагальнення та поширення передового досвіду героїко-патріотичного виховання, вдосконаленні форм і напрямів цієї діяльності;
- правовий – передбачає формування глибоких правових знань, прищеплення високої правової культури.

Запорукою ефективності виховного процесу є органічне поєднання системи принципів національно-патріотичного виховання в цілісну систему, яка забезпечує досягнення

відповідних результатів – міцно і органічно засвоєних загальнолюдських і українських національних цінностей.

З метою організації громадянсько - патріотичного виховання учнівської молоді в умовах професійно-технічних навчальних закладах доречно використовувати такі форми роботи: лекції, бесіди, семінари, «круглі столи», конференції, уроки пам'яті, уроки – реквієми, організувати екскурсії до музеїв та військових частин, акції з метою упорядкування меморіальних комплексів, години спілкування, залучати молодіжні громадські організації до соціального становлення підлітків, налагодити співпрацю з органами виконавчої влади, громадськими організаціями, закладами культури і освіти щодо героїко-патріотичного виховання учнівської молоді, пропаганди кращих здобутків українського суспільства, виховання почуття гордості громадян за свою Батьківщину; сприяти створенню військово-патріотичних об'єднань, клубів та гуртків за інтересами, молодіжних та дитячих центрів творчості. Форми роботи, пов'язані з вивченням історії рідного краю і народу (історичне краєзнавство) – відвідування місць історичних подій, вивчення літератури, збирання документів, влаштування виставок, складання історії свого роду, участь у роботі гуртків, оформлення кімнат народознавства, святкування Дня Конституції, Дня незалежності України; – патріотичні клуби, фестивалі патріотичної пісні, святкування Дня Перемоги, Дня збройних Сил України, Дня захисника Вітчизни, участь у військово-спортивних іграх на місцевості; виховання бережливого ставлення до природи, виховання правосвідомості – вивчення Конституції України, зустрічі з депутатами, працівниками правоохоронних органів, виховання засобами праці, оформлення куточків державної символіки.

Велика роль у процесі формування патріотизму у молодого покоління належить також бібліотеці навчального закладу.

В бібліотеці повинні бути оформлені розгорнуті експозиції та книжково-ілюстративні виставки: «Якою є історія української Конституції», «Моя Земля – це незалежна Україна», «Незалежність держави і права молоді», «Майбутнє твоє, Україно!»; стенди «Україна незалежна: сторінки історії»; проводиться уроки державності: «Державні символи України», «Символіка нашого краю»; історико-патріотичні години «Сторінками історії»; уроки історичної пам'яті «Історія української державності»; дискусії: «Яким я бачу майбутнє своєї держави?», «Жити за законами держави»; вечори запитань та відповідей: «Хто ми, чий сини, яких батьків, ким, за що закуті?», «Вони загинули в боротьбі за Українську державу» та ін.

Таким чином, ми вважаємо, що патріотичне виховання – пріоритетний напрям усієї навчально-виховної роботи – на уроках і поза ними. Ми маємо виховати особистість із розвинутою національно-патріотичною свідомістю, тому творча група нашого училища рекомендує поєднати окремі заходи у один факультативний курс « Ти –громадянин, ти-патріот».

2.4 Орієнтовний тематичний план факультативного курсу «Ти - громадянин, ти - патріот».(для підлітків та юнацтва) Частина 1.

№ п\п	Тема	Кількість годин разом	Теоретичні заняття	Практичні заняття
1.	Вступне заняття. Знайомство з програмою.	1	1	---
2.	Екскурсія вулицями міста «Герої ВВВ, на честь яких названі вулиці нашого міста».	2	2	---
3.	Урок державності «Наші славні символи».	2	1	1
4.	Сторінки історії незалежної України.	3	2	1
5.	Сімейні реліквії, про що вони розкажуть?	3	1	2
6.	Толерантне ставлення до представників інших народів та релігійних конфесій.	2	1	1
7.	Календар основних релігійних свят, та обряди, пов'язані з ними, у традиціях українського народу. .	4	2	2
8.	Зустріч із воїном-афганцем «Простим героям честь і слава»	2	1	1

9.	Умови щасливого шлюбу. Твій родовід.	3	1	2
10.	Червона книга України(флора і фауна)	4	2	2
11.	Права і свободи громадян – прио-рітетні цінності демократії.	4	2	2
12.	Диспут «Що означає – бути патріотом?»	2	1	1
13.	Конкурс на найкращий проект перебудови України.(робота в малих групах)	6	4	2
14.	Підсумкове заняття. Тест для визначення рівня сформованості громадянських і патріотичних якостей	2	2	— —
	Разом:	40	23	17

Частина 2.

№ п\п	Тема.	Кількість годин разом	Теоретичні заняття.	Практичні заняття
1	Вступне заняття.	1	1	-----
2.	Екскурсія містом «Пам'ятні міста Інгульця».	4	2	2
3.	Урок мужності « Психологія мужності».	4	2	2
4.	Історія козацтва в дослідженнях Д.Яворницького.	4	3	1
5.	Збереження культурної спадщини України.	2	1	1
6.	Засоби масової інформації у демократичному суспільстві. Інформаційні та кібернетичні війни.	2	1	1
7.	Світові релігії, та малі релігійні конфесії, офіційно зареєстровані на території України. Слайд-шоу «Дива Українських храмів».	3	3	-----
8.	Законодавство України про службу в озброєних силах.	3	3	-----
9.	Чорнобильська катастрофа, та її наслідки для України.	3	1	2
10.	«Кривий Ріг – моє місто» (до 240-річниці міста)	4	1	3
11.	Дискусія «Яким я бачу майбутнє своєї держави».	2	1	1
12.	Лідер 21-го сторіччя: соціально-психологічний портрет.	4	1	3
13.	Україна та Європа. Порівняльний аналіз культурних, правових та економічних аспектів.	3	1	2
14.	Заклучне заняття. Тест для визначення рівня сформованості громадянських і патріотичних якостей	1	1	-----
	Разом:	40	22	18

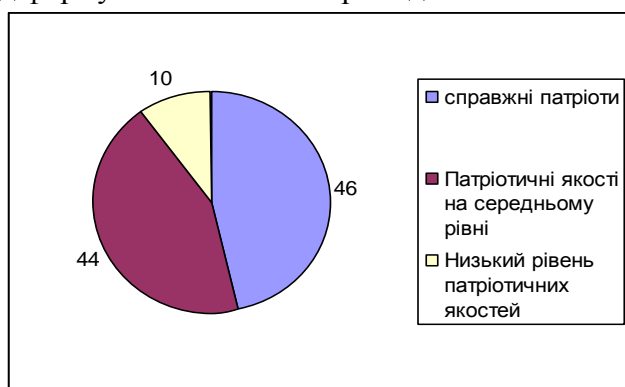
РОЗДІЛ 3 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ.

3.1 Тест для визначення рівня сформованості громадянських і патріотичних якостей.

За допомогою цього тесту (Додаток № 1) нами проводилося дослідження рівня сформованості громадянських і патріотичних якостей учнівської молоді ліцею. Нами було обстежено групу молоді кількістю 100 осіб, віком 15-16 років. Це першокурсники ДНЗ «Інгулецького професійного ліцею», серед них 50 парубків та 50 дівчат.

1. Перше тестування відбулося 1 та 2 жовтня 2013 року. Воно мала такі результати:

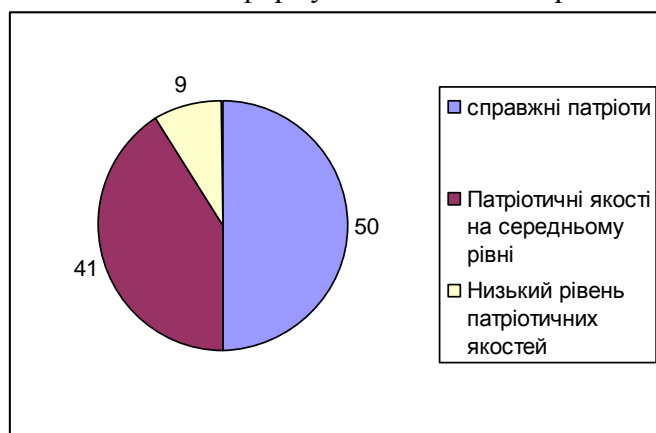
- 46%- справжні патріоти та громадяни своєї держави, високий рівень розвитку цієї якості;
- 44% - громадські та патріотичні якості виявляються на середньому рівні і носять ситуативний характер;
- 10% - низький рівень розвитку громадських та патріотичних якостей, варто замислитись над формуванням власної громадської компетентності.

Після першого тестування нами було вчитано 40 годин першої частини спецкурсу «Ти - громадянин, ти – патріот». Заняття відбувалося на виховних годинах та годинах спілкування з психологом. За період навчального року у країні відбулися непередбачені події, а саме: Революція гідності та початок бойових дій у зоні АТО. Це не пройшло даром для учнів нашого ПТНЗ. Юнацький максималізм та огляд телепередач про бойові дії вплинули на формування патріотичних якостей юнаків та дівчат. Це яскраво висвітлюється при повторному тестуванні.

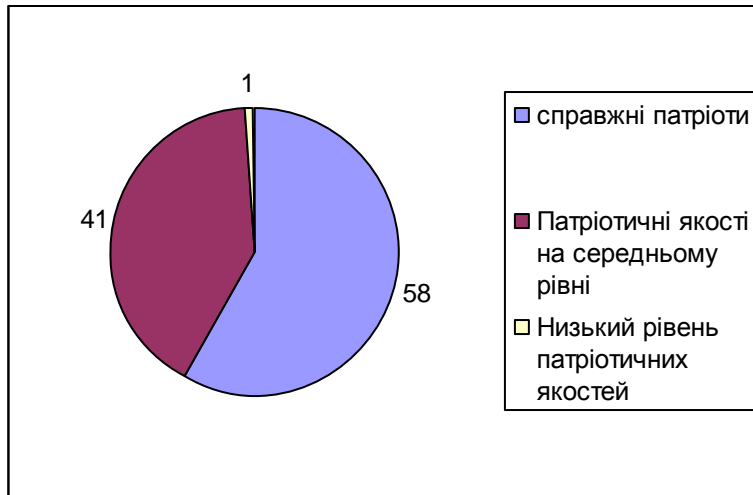
2. Друге тестування відбулося 11 та 12 травня 2014 року. В цей час в країні велася активна телевізійна передвиборча агітація на вибори президента. Тестування мало такі результати:

- 50%- справжні патріоти та громадяни своєї держави, високий рівень розвитку цієї якості;
- 41% - громадські та патріотичні якості виявляються на середньому рівні і носять ситуативний характер;
- 9% - низький рівень розвитку громадських та патріотичних якостей, варто замислитись над формуванням власної громадської компетентності.

3. Третє тестування відбулося наприкінці вичитки другої частини факультативного курсу « Ти – громадянин, ти – патріот», а саме 11 та 12 січня 2015 року. В цей час в країні відбувалися активні бойові дії, поширився волонтерський рух, поверталися у відпустку військові, учні могли з ними вільно спілкуватися. Це тестування мало такі результати:

- 58%- справжні патріоти та громадяни своєї держави, високий рівень розвитку цієї якості;
- 41% - громадські та патріотичні якості виявляються на середньому рівні і носять ситуативний характер;
- 1% - низький рівень розвитку громадських та патріотичних якостей, варто замислитись над формуванням власної громадської компетентності.

Таким чином, за допомогою тесту для визначення рівня сформованості громадянських і патріотичних якостей наша творча група провела дослідження серед учнів ДНЗ « Інгулецький професіональний ліцей» і зробила такі висновки:

- події в державі вплинули на формування чітких громадських позицій кожного учня по відношенню до держави, міста, сім'ї, свободи вибору;
- проведення факультативного курсу «Ти-громадянин, ти-патріот» яскраво вплинуло на формування громадянсько – патріотичних якостей учнівської молоді;

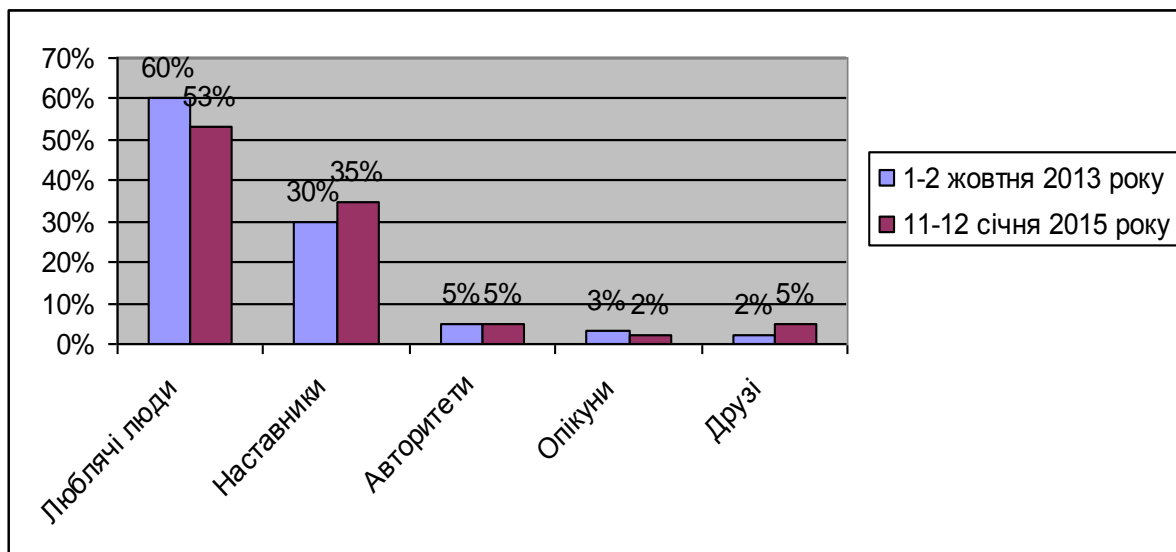
3.2 Анкетування «Учнівська молодь. Цінності та пріоритети»

Окрім тестування нами проводилося й анкетування учнів. Анкета «Учнівська молодь. Цінності та пріоритети» є формою педагогічного дослідження, вона не є валідною, але відчиняє широкі пласти особистості студентів, їх відношення до сім'ї, друзів, суспільства, релігії, мови, працевлаштування за кордоном, праці та перспективного зростання тощо. Тому контрольного зрізу ми не робили, а тестували тільки на початку та при кінці експерименту. Нами було обстежено групу молоді кількістю 100 осіб, віком 15-16 років. Це першокурсники ДНЗ «Інгулецького професійного ліцею», серед них 50 парубків та 50 дівчат. Перше анкетування відбулося 1 та 2 жовтня 2013 року. Потім нами було вичитано на позакласних годинах та годинах спілкування психолога 80 годин спецкурсу « Ти – громадянин, ти-патріот» протягом двох навчальних років. Наприкінці експерименту відбулося друге анкетування тієї ж групи молоді, але віком вони вже були 17-18 років. Друге анкетування відбулося 11 та 12 січня 2015 року. Результати анкетування представлені нижче у діаграмах. У своїй роботі ми висвітлюємо тільки частку цієї анкети, а саме те, що стосується громадянсько-патріотичного виховання.

Анкета

«Цінності та пріоритети учнівської молоді». (Фрагмент)

1. Ким на сьогодні для Вас є батьки?

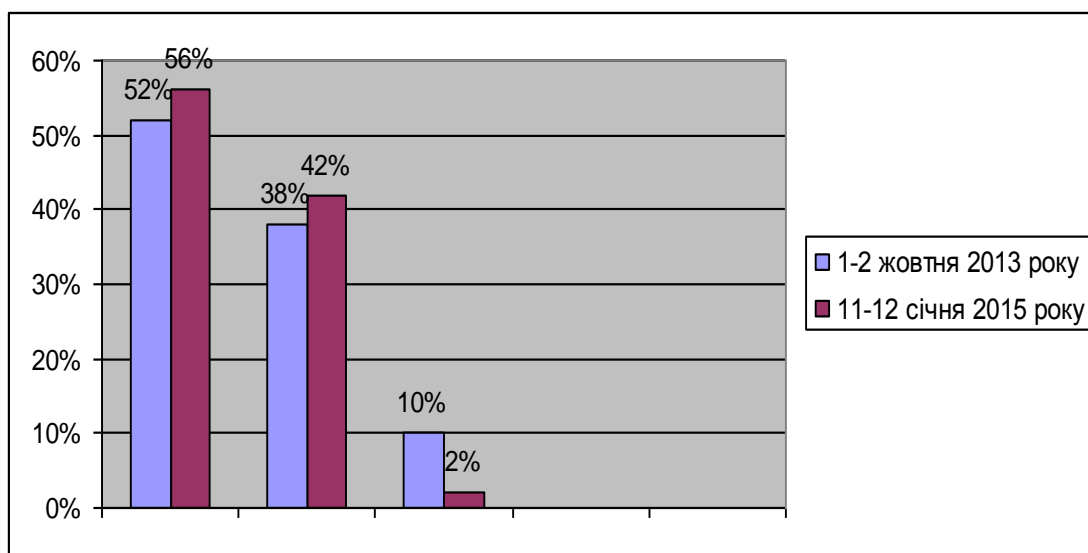
2. Виділіть твердження яке найбільше відповідає вашій думці про Вашу родину.

1-2 жовтня 2013 року:

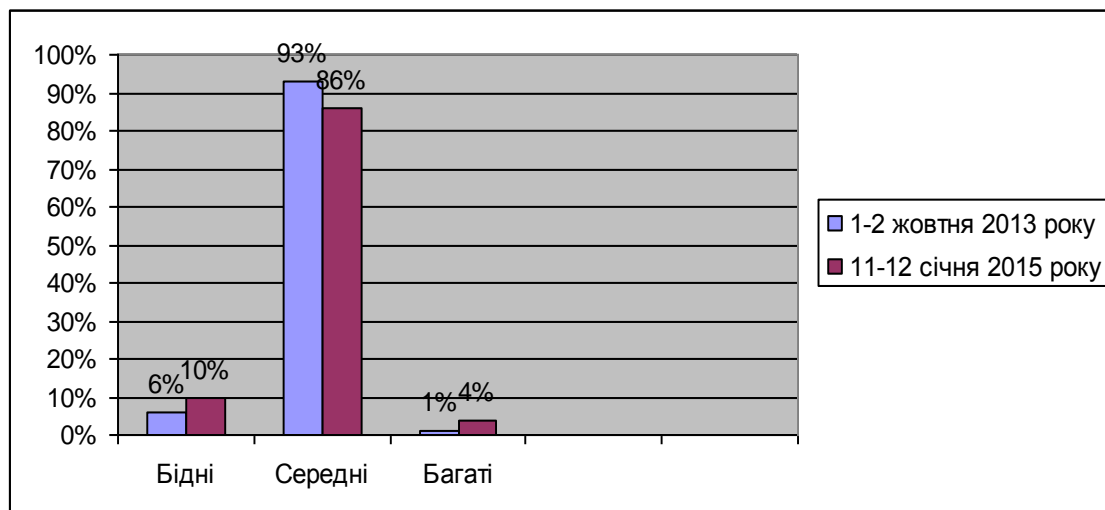
- це місце, де допомагають вирішити мої проблеми -52%
- це дім, де я мешкаю та виконую побутові обов'язки -38%
- це оточення, яке я змушений терпіти -10%

11-12 січня 2015 року:

- це місце, де допомагають вирішити мої проблеми -56%
- це дім, де я мешкаю та виконую побутові обов'язки -42%
- це оточення, яке я змушений терпіти -2%

3. Як Ви оцінюєте матеріальний стан вашої сім'ї:

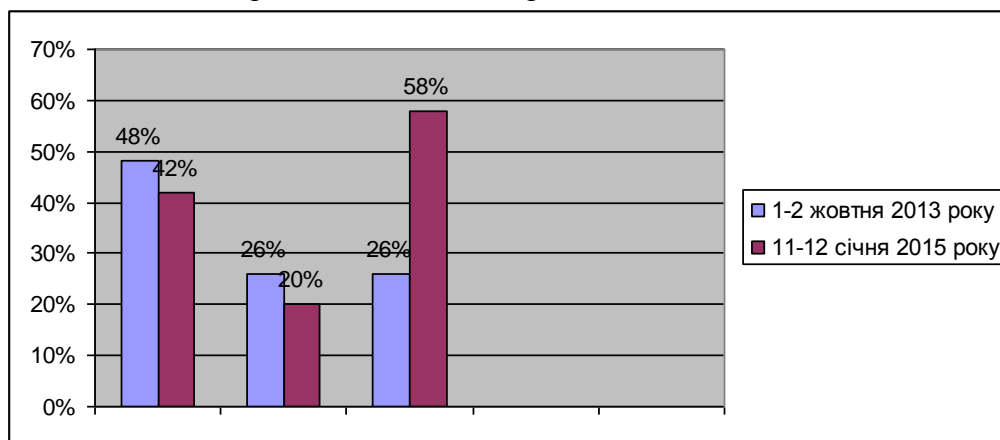
4. Як би Ви могли вибирати, який із варіантів співжиття з батьками найбільше б Вас задовольнив?

1-2 жовтня 2013 року:

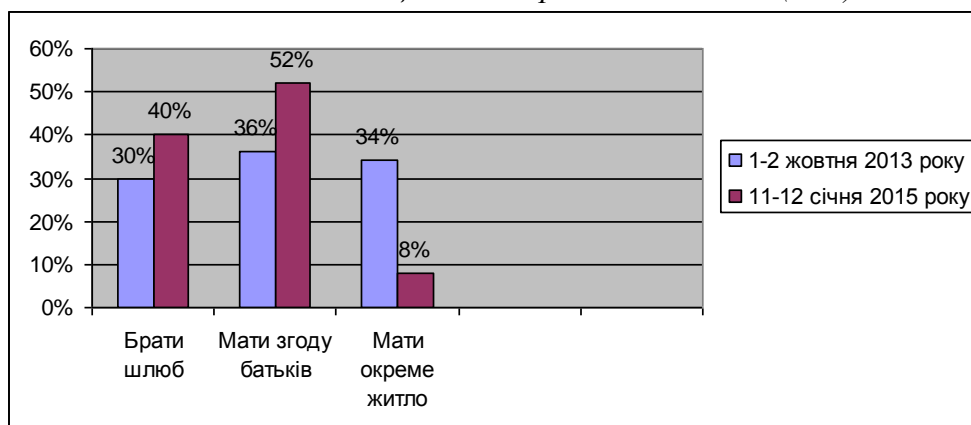
- жити окремо, коли матиму сім'ю - 48%
- жити разом сім'ями - 26%
- жити окремо, але бажано поряд - 26%

11-12 січня 2015 року:

- жити окремо, коли матиму сім'ю - 42%
- жити разом сім'ями - 20%
- жити окремо, але бажано поряд - 58%

5. Чи обов'язково для того, щоб жити разом із коханим (ною):

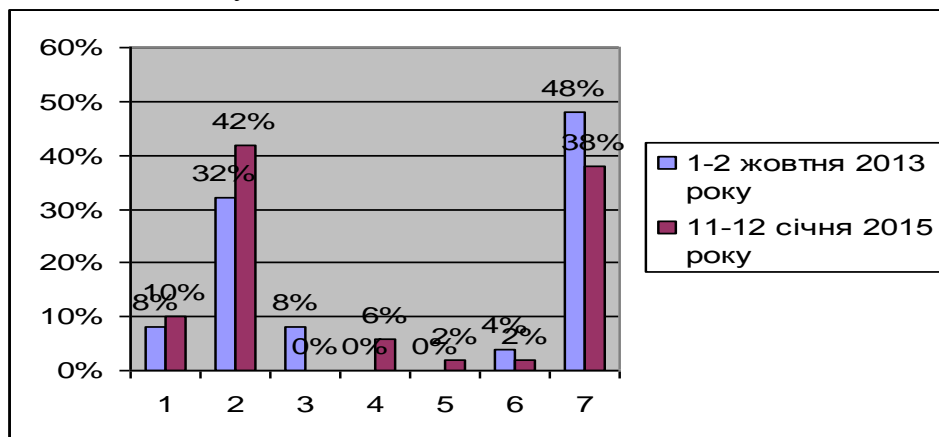
6. Яку церкву Ви відвідуєте?

1-2 жовтня 2013 року:

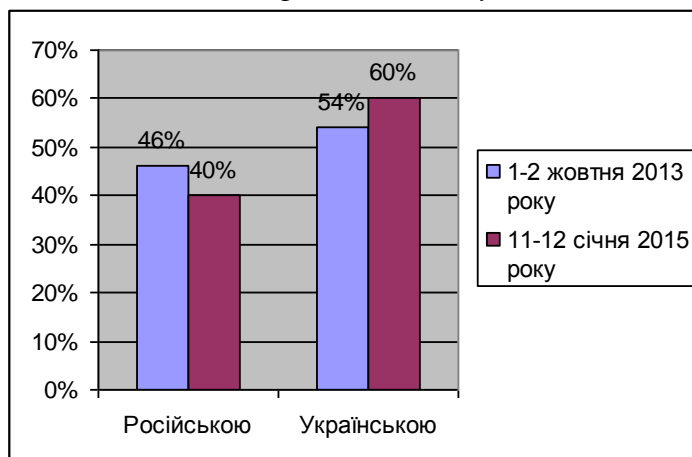
- Українську православну Київського патріархату – 8%
- Українську православну Московського патріархату – 32%
- Церква християн –баптистів – 8%
- Греко-католицьку – 0%
- Церква адвентистів сьомого дня – 0%
- Церква християн – п'ятидесятників – 4%
- не відвідую жодної – 48%

11-12 січня 2015 року:

- Українську православну Київського патріархату –10%
- Українську православну Московського патріархату –42%
- Церква християн – баптистів – 0%
- Греко – католицьку – 6%
- Церква адвентистів сьомого дня -2%
- Церква християн – п'ятидесятників – 2%
- не відвідую жодної -38%

7. Якою мовою Ви переважно спілкуєтеся?

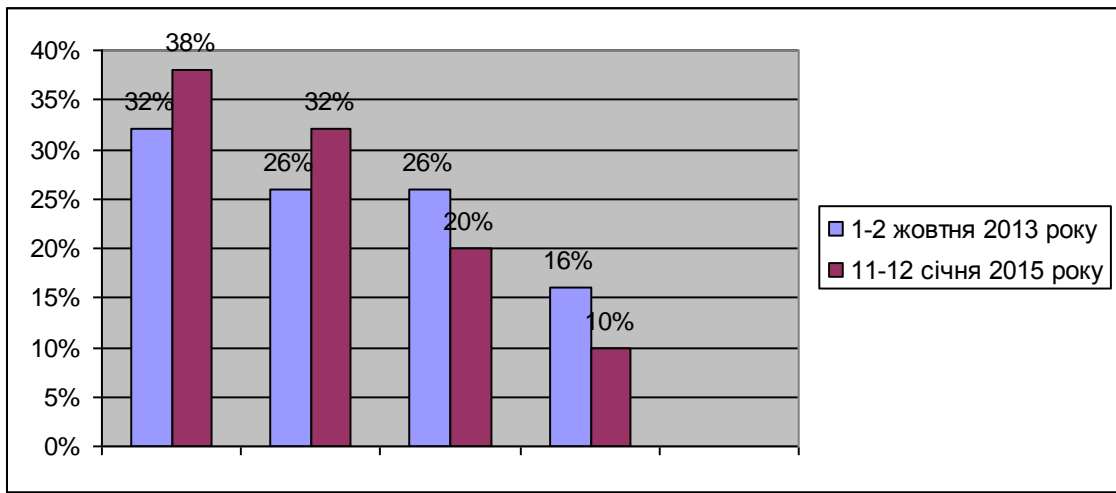
8.. Уявіть, що Ви маєте можливість виїхати у будь – яку країну світу. Ваша головна мета:

1-2 жовтня 2013 року:

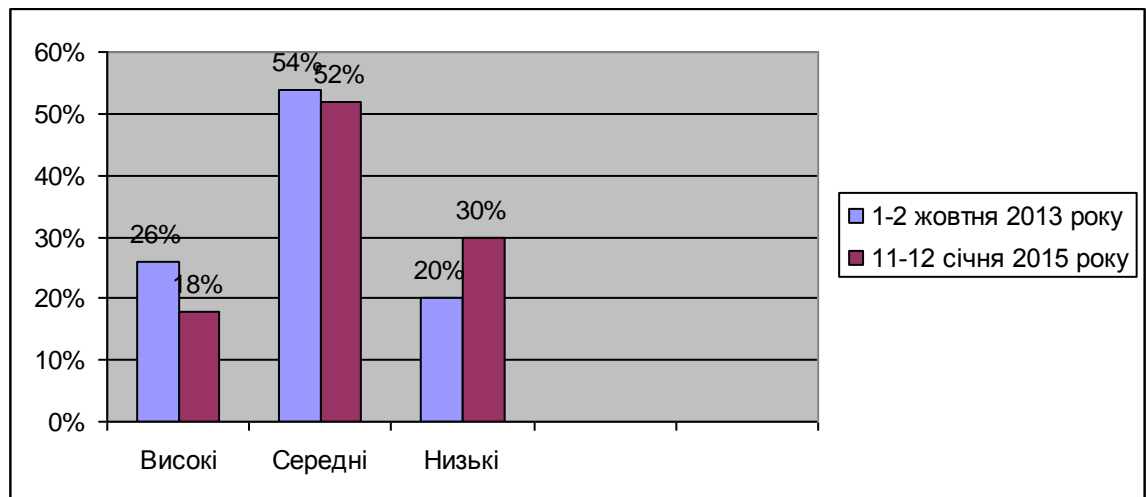
- подивитися світ та повернутися додому – 32%
- швидко заробити капітал та повернутися додому -26%
- виїхати на завжди – 26%
- підвищити свою кваліфікацію – 16%

11-12 січня 2015 року:

- подивитися світ та повернутися додому – 38%
- швидко заробити капітал та повернутися додому -32%
- виїхати на завжди – 20%
- підвищити свою кваліфікацію – 10%

9. Оцініть свої шанси на досягнення поставленої мети в сучасних умовах:

Якщо порівняти та проаналізувати результати анкетування, то можна побачити, що молодь змінила своє відношення до сім'ї, друзів, працевлаштування, батьків. У юнаків та дівчат змінилися переваги у виборі міста працевлаштування, та відношення до української мови. Більше свідомим та обізнаним стало відношення до представників інших релігійних конфесій, та етнічних народів, що живуть на Україні.

Протягом двох років у ліцеї велася робота по формуванню духовності іншими службами. Так бібліотекар розробила план роботи на рік по громадсько-патріотичному вихованню (Додаток № 2). Вона щомісяця проводила той чи інший захід, що дозволяло проводити роботу в комплексі з урахуванням системного підходу. Таким чином робота у закладі велася із урахуванням вікових особливостей та потреб підлітків та юнацтва і це мало свій результат по задоволенню та формуванню громадянсько –патріотичних якостей та потреб особистого зростання у юнацькому віці.

Висновки.

За результатами проведеної дворічної роботи у ДНЗ «Інгулецький професійний ліцей» по формуванню громадянсько-патріотичних якостей у молоді та проведеному експерименту ми бачимо, що вікові зміни та потреби особистості у юнацькому віці можливо визначити як внутрішнє психологічне побудження особистості до щоденного маленького подвигу, а саме до волонтерської роботи та закріплення своїх духовно-громадських установок, патріотичному самодовершенню, гуманному та обізнаному відношенню до світу на основі стійкості, міцності та громадській позиції, інтелектуальності, мудрості, креативності розуму, та вищих почуттів.

У цій роботі узагальнені дослідження по проблемам розвитку громадянсько – патріотичних якостей особистості підлітків та юнацтва, а також про виховні можливості факультативного курсу «Ти – громадянин, ти – патріот» що до становлення юної особистості. В цій роботі зроблено акцент на події, що відбуваються у державі, та як саме вони впливають на розвиток патріотичних якостей у юнацькому віці.

Проведене дослідження дозволило запропонувати нам те, що окремі виховні години потрібно поєднати у один факультативний курс та систематизувати з урахуванням потреб та особливостей підліткового віку. Віці що сприяє гуманістичної самореалізації, сформовані в учбових умовах через прийняття перспектив розподілу цінностей та формуванні стереотипів, розширення ерудиції, організації взаємодії, заохочення та самоствердження.

В результаті аналізу досліджень по даній проблемі, ми прийшли до висновку, що в процесі розвитку духовності особистості можливо виділити чотири духовні напрямки: засвоєння загальнолюдських цінностей, вивчення світових релігій, вивчення національної культури, пізнання самого себе, орієнтації на позитивне відношення до другої людини або оточуючого світу. Данні напрямки представляють собою ціннісно - смислову орієнтацію процесів розвитку духовності особистості, які приводять поведінку підлітків та юнацтва до ототожнення із системою загально - людських цінностей.

Заняття факультативу допомагали студентам пізнати свою цінність; росту їх соціальної активності; впевненості у собі; переживанню та реалізації емоційних станів що до патріотизму; закріплювали нові форми поведінки у суспільстві, які допомагають реалізації вікових потреб. А головне в цьому – зацікавленість всіх у вихованні високоосвіченої патріотично налаштованої української нації, без якої Україна може втратити свою державність.

І на завершення я хочу процитувати слова Святослава Вакарчука: «Моє завдання разом з близькими друзями – це навчити себе і інших тому, що успіх країни починається з твого успіху. Розуміння цього не станеться завтра, не дасть швидких результатів, але зрушення в свідомості приведе до дій і майбутнього успіху. Мало невеликої групи яскравих особистостей. Важливо, щоб ціле покоління почало думати по-іншому. Це покоління ще не розчароване, у нього ще все попереду. Потрібно працювати, потрібно все зрушити з мертвої точки. Перший крок - самий складний. Не потрібно відразу ставати героями. Але доведеться стати трошки більш трудолюбивими і стійкими, трошки менш лінивими і безвідповідальними. І ось, якщо це «трошки» помножити на всіх – ми будемо мати дуже багато».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Бех І. Д. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Д. Бех, К. І. Чорна. – К. : Світ виховання, 2007. – 40 с.
2. Борецька М. Конспект уроку з громадської освіти на тему «Права і свободи національних меншин в Україні» // Історія в школах України. – 2000, - №4. – с.38-41.
3. Войтенко. Симуляційна гра «Вибори» // Доба. – 2002. - №1. – с.19-20.
4. Воропай О. Звичаї нашого народу : етнографічний нарис / Олекса Воропай. – Харків : Фоліо, 2005. – 508 с.
5. Громадська освіта : Проект програми факультативного курсу «Основи сучасної цивілізації»(11-кл.). Завуч (Перше вересня) – 2001. - №31. – с. 4-6.
6. Дрогвоз В. Патріотично-військове виховання студентської молоді в освітньо-виховному просторі університету : автореф. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спеціальність 13.00.07. «Теорія і методика виховання» / В. Дрогвоз // Східнослов'янський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2010. – 21 с.
7. Духнович А.В. Народная педагогика в пользу училищ и учителей сельских. - Львов, 1857. - Ч.1. - с.96.
8. Закон України «Про професійно-технічну освіту» від 10.02.1998 р. № 32 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/103/98-вр>.
9. Ігнатова Т. Тема уроку «Толерантність». Методичні розробки уроків з громадської освіти. // Історія в школах України – 2001. - №». – с.39-41.
10. Любар О., Стельмахович М., Федоренко Д. Історія української школи і педагогіки / Навчальний посібник. - К., 2003. – С.176-217.
11. Коркішко О.Г. Становлення патріотичного виховання в 19 – 20 ст. // Рід. шк., 2004 - №2. – С.60-62.
12. Концепція національно-патріотичного виховання молоді. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України №754/981/538/49 від 27.10.2009.
13. Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015 / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
14. Побочий І. А. Менталітет українського суспільства : витоки та сучасний стан / І. А. Побочий // Вісник СевДТУ. Вип. 91: Політологія : зб. наук. пр. – Севастополь : Вид-во СевНТУ. – 2008. – С. 37–40.
15. Пірен М. І. Етнополітика в Україні : соціопсихологічний аналіз: навч. посіб. / М. І. Пірен. – К. : Університет «Україна», 2007. 408 с.
16. Пономарів О. Культура мови – культура мислення / О. Пономарів // Народний депутат. – 2010. – № 11. – С. 86–87.
17. Процько Т.М., заступник директора з НВР Кременчуцького ліцею №4 «Цільовий творчий проект з громадянсько – патріотичного виховання учнівської молоді «Від «я» - до «Я».
18. Психологія особистості : хрестоматія: навч. посіб. / О. Б. Мельничук, Р. Ф. Пасічняк, Л. М. Вольнова та ін. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 532 с.
19. Ушинський К. Про народність у громадському вихованні // Вибрані педагогічні твори: У 2 т. – Т.1 – К., 1982 – С.100 – 10
20. Ушинський К. Рідне слово // Вибрані педагогічні твори : У 2 т. – Т.1 – К.
21. Фіцула М. Педагогіка : навч. посіб. / М. Фіцула. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 528 с.

ДОДАТКИ.

Додаток 1

Тест для визначення рівня сформованості громадянських і патріотичних якостей.

В роботі з тестом потрібно користуватися шкалою, в якій якості оцінюються за 5- бальною системою. При цьому варто врахувати, що 4 бали – максимальний рівень даної якості, 3 – високий, 2 – середній, 1 – низький, 0 – повна відсутність якості і присутність протилежної, анти громадянської якості.

Якщо в кінці тесту Ви набрали від 70 балів і більше, то Ви справжній патріот і громадянин своєї держави; від 30 до 70 балів – громадянські і патріотичні якості у Вас виявляються на середньому рівні і носять ситуативний характер; кількість балів 30 і менше свідчать про те, що Вам варто замислитись над формуванням власної громадянської компетентності.

№ п/п	Громадянські якості	Бали					Анти громадянські якості
		4	3	2	1	0	
1.	Схильність до державних інтересів						Егоїстичність інтересів
2.	Суспільна ініціативність						Суспільна пасивність
3.	Демократичність						Авторитарність
4.	Гуманістичність						Мізантропія
5.	Етнічність						Пронаціоналістичність
6.	Державна патріотичність						Державна негілістичність
7.	Громадянська відповідальність						Громадянська безвідповідальність
8.	Громадянська дисциплінованість						Громадянська недисциплінованість
9.	Громадянська свідомість, політичність						Аполітичність
10.	Почуття громадянської відповідальності						Громадянська безвідповідальність
11.	Громадянська мужність						Громадянська покірність
12.	Схильність до загальнолюдських цінностей						Національна обмеженість
13.	Національна гордість						Комплекс меншої цінності
14.	Готовність захищати Батьківщину військовими засобами						Догодження, слабовілля
15.	Терпимість до представників інших етносів						Ворожість до громадянських обрядів
16.	Турбота про державну мову, підвищення її престижу						Байдуже або негативне ставлення до державної мови
17.	Турбота про природу						Агресивність стосовно

							природи
18.	Інтерес до громадянських обрядів						Ворожість до громадянських обрядів
19.	Повага до національних традицій						Скептицизм, неповага до національних традицій
20.	Усвідомлення права						Схильність до правових відхилень у діяльності і поведінці
21.	Оптимізм стосовно держави						Песимізм стосовно держави
22.	Почуття місцевого патріотизму (любов до місцевості проживання, людей, культури)						Неприйняття свого місця проживання
23.	Відданість українській справі державотворення						Антипатія до справи освіти української держави
24.	Громадянська активність						Громадянська ригідність
25.	Громадянська відданість						Громадянське зрадництво
26.	Філантропічність						Скнарість
27.	Політична воля						Безвільність

Тест можна використовувати як для експертного оцінювання вихователями учнів, так і для самооцінки.

ДОДАТОК 2

План роботи бібліотеки Інгулецького професійного ліцею з громадянсько – патріотичного виховання на 2014-2015 навчальний рік.

№ п\п	У якому місяці проводиться	Назва заходу
1	вересень	Екскурс в історію «Нашадки пам'ять бережуть» (до Дня партизанської слави)
2	жовтень	Калейдоскоп народних знань «Український рушник».
3	листопад	Вечір – реквієм «Жива скорботи» (пам'яті штучного голодомору 1932-1933 років)
4	грудень	Артотека по картині І.Ю.Репіна «Запорожці пишуть листа турецькому султанові».
5	січень	Літературно – патріотична година «Афганістан. Чия у тім вина?»
6	лютий	Захід «Мова єднає нас усіх» (до міжнародного дня рідної мови).
7	березень	Літературна мандрівка « Сторінками творчості Т.Г.Шевченка».
8	квітень	Поетичний млин « Поети української діаспори».
9	травень	Вечір пам'яті « З тобою роде мій орлиний іду дорогами війни». (до 70-ї річниці перемоги у ВВВ)
10	червень	Екскурс в минуле « Моя земля ,її історія жива».